

Flora- en faunatoets t.b.v. het Bestemmingsplan Kralingse Bos te Rotterdam

Projectcode

NL.IMRO.0599.BP1117

Datum

18-10-2018

Versie

V1- CONCEPT

Opdrachtgever

J. Ekkelenkamp (Bureau
bestemmingsplannen)

Paraaf Opdrachtgever:**Opsteller**

K. van Veen

Paraaf Opsteller:**Collegiale toetser**

O. van Velthuisen

Paraaf Toetser:

Samenvatting

Voor het Kralingse Bos wordt een nieuw bestemmingsplan opgesteld welke dient te worden getoetst aan vigerende natuur wet- en regelgeving. Het bestemmingsplan is hoofdzakelijk conserverend van aard. Binnen het bestemmingsplangebied vinden geen wijzigingen plaats waarbij fysieke veranderingen aan de orde zijn. Uitgebreid onderzoek naar flora en fauna wordt op dit moment niet noodzakelijk geacht. Bij ruimtelijke activiteiten die binnen een bestaande bestemming vallen (bijvoorbeeld sloop en nieuwbouw, kap van beplanting) dient voorafgaand aan de uitvoering ervan nog wel flora- en faunaonderzoek te worden uitgevoerd. Indien er in het bestemmingsplan in de toekomst alsnog ontwikkelingen gepland worden, waarbij een bestemmingsplanwijzing of projectbestemmingsplan noodzakelijk is, dan dient opnieuw getoetst te worden aan de Wet natuurbescherming. Eventuele benodigde ontheffingen dienen verkregen én aan voldaan te zijn voordat met de realisatie van de ontwikkelingen begonnen kan worden. Voor het bestemmingsplan zijn de Verordening ruimte, voor wat betreft het Natuurnetwerk Nederland en de soortenbescherming en gebiedsbescherming onder de Wet natuurbescherming relevant: De meest dichtbij gelegen Natura 2000-gebieden (Oude Maas en Boezems Kinderdijk) liggen buiten de invloedssfeer van mogelijke ruimtelijke ontwikkelingen in het bestemmingsplangebied. Het bestemmingsplan voorziet ook niet in ontwikkelingen die enige impact zullen hebben op deze gebieden. Negatieve invloeden op de Natuurnetwerk Nederland gebieden en Belangrijke weidevogelgebieden als gevolg van het vaststellen van het consoliderend bestemmingsplan zijn uitgesloten. De onder de Wet natuurbescherming geregelde bescherming van houtopstanden valt buiten deze toetsing. In het bestemmingsplangebied zijn potenties voor gebouwbewonende en boombewonende vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten aanwezig, te weten Huismus, Ooievaar, Sperwer, Buizerd, Havik, Ransuil, Roek en Boomvalk. Van Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Gewone grootoorvleermuis, Rosse vleermuis en Watervleermuis is in het plangebied aanwezigheid vastgesteld. Voor de Kleine dwergvleermuis is het plangebied potentieel geschikt. Het plangebied is potentieel geschikt voor Nationaal beschermde soorten waarvoor in de provincie Zuid- Holland geen vrijstelling geldt. Dit betreffen Blaasvaren, Schubvaren, Muurbloem en Steenmarter. Naast onder de Wet natuurbescherming streng beschermde soorten is het plangebied geschikt voor categorie 5- vogels, algemene broedvogels en in de provincie vrijgestelde soorten grondgebonden zoogdieren en amfibieën. Kansen voor natuur binnen het bestemmingsplangebied liggen met name bij het aanleggen van natuurvriendelijke oevers langs de Kralingse Plas, het realiseren van ecologisch beheerde kruidenvelden en het aanbrengen van vleermuis- en vogelkasten. Bij ruimtelijke ingrepen die plaats vinden binnen bestaande bestemmingen (zoals het slopen van gebouwen, ingrijpende renovatie, herinrichting van terreinen, kapwerkzaamheden of werkzaamheden in of aan waterlopen of de oevers daarvan) is voorafgaand aan de werkzaamheden een onderzoek in het kader van de Wet natuurbescherming verplicht. De verwachting is dat bij het toepassen van de juiste mitigatie een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming verkregen kan worden. Met inbegrip van bovenstaande is de conclusie dat het bestemmingsplan 'aanvaardbaar' is vanuit het oogpunt van de Wet natuurbescherming en andere kaders m.b.t. natuur.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
2. Planbeschrijving	6
2.1 Bestemmingsplangebied	6
3. Wetgeving en beleid	7
3.1 Het bestemmingsplan en natuurwetgeving	7
3.2 Aanbevelingen vanuit wetgevend kader	8
3.3 Natuurnetwerk Nederland (voormalige EHS en PEHS)	8
3.4 Rotterdamse Natuurkaart	9
3.5 Rotterdams duurzaamheidsbeleid en ecologie	11
4. Beschrijving natuurwaarden in het bestemmingsplangebied	12
4.1 Algemene beschrijving	12
4.2 Eerder onderzoek	12
4.3 Verkennend veldonderzoek	12
4.4 Natuurdatabase Rotterdam, overige bronnen en verkennend veldonderzoek	12
4.4.1 Soorten Vogelrichtlijn	13
4.4.1.1 Jaarrond beschermde nesten	13
4.4.1.2 Niet jaarrond beschermde nesten	13
4.4.1.3 Algemene vogels	13
4.4.2 Soorten Habitatrichtlijn	14
4.4.2.1 Vleermuizen	14
4.4.2.2 Grondgebonden zoogdieren	14
4.4.2.3 Reptielen en amfibieën	15
4.4.2.4 Vissen	15
4.4.2.5 Overige soortgroepen	15
4.4.3 Nationaal beschermde soorten	15
4.4.3.1 Grondgebonden zoogdieren	15
4.4.3.2 Vissen	15
4.4.3.3 Reptielen en amfibieën	15
4.4.3.4 Planten	16
4.4.3.5 Overige soortgroepen	16
4.4.4 Aandachtssoorten	16
4.4.4.1 Vogels	16

4.4.4.2 Vissen	16
4.4.4.3 Planten	16
4.4.4.4 Dagvlinders, libellen en juffers	16
4.4.4.5 Overige soortgroepen	16
4.5 Zorgplicht	16
5. Gevolgen voor natuurgebieden en flora en fauna	18
5.1 Beschermde en waardevolle natuurgebieden	18
5.2 Ontwikkelingen binnen bestaande bestemmingen in het kader van beschermde soorten	18
6. Kansen door de ontwikkelingen	19
6.1 Duurzaamheid	19
6.2 Vergroten biodiversiteit	19
7. Conclusies en aanbevelingen	20
Literatuurlijst	21
Bijlage 1: Foto's bestemmingsplangebied	22
Bijlage 2: Wetgevende kaders	24
Wet natuurbescherming	24
Bescherming van gebieden	24
Bescherming van soorten	25
Bescherming van houtopstanden	26
Zorgplicht	26

1. Inleiding

Het nieuwe bestemmingsplan 'Kralingse Bos' welke in 2018/2020 wordt opgesteld, vervangt het huidige bestemmingsplan van het "Kralingse Bos" en "Manege Kralingse Bos", vastgesteld op 14 februari 2008 en 17 mei 2010. De aanleiding is dat het nu geldende bestemmingsplan aan vernieuwing toe is. Het opstellen van het nieuwe bestemmingsplan gebeurt in het kader van het meerjarenprogramma voor de actualisering van bestemmingsplannen. Daarnaast zijn er in het bestemmingsplangebied recente ontwikkelingen die aanleiding geven tot herziening.

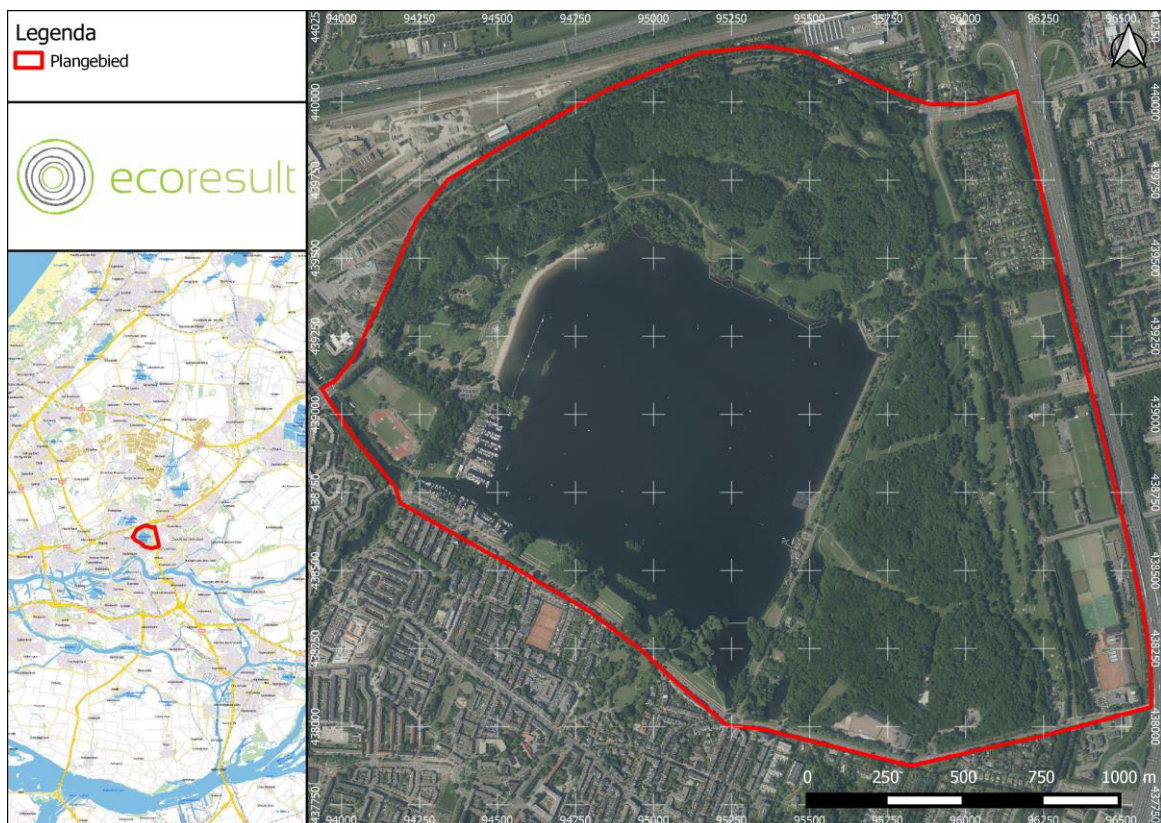
Een nieuw opgesteld bestemmingsplan of een wijziging of actualisatie van een bestaand bestemmingsplan dient getoetst te worden aan vigerende natuurwet- en regelgeving en mag hier geen tegenstrijdigheden mee opleveren. Het onderzoek heeft tot doel in beeld te brengen welke natuurwaarden in de huidige situatie binnen het beoogde bestemmingsplan aanwezig zijn en potentiële conflicten die kunnen optreden bij toekomstige ontwikkelingen. Het betreft hier de:

- Juridische kaders: Wet natuurbescherming;
- Beleidskaders: Natuurnetwerk Nederland (voormalige PEHS), Rotterdams duurzaamheidsbeleid, Rotterdams ecologiebeleid.

2. Planbeschrijving

2.1 Bestemmingsplangebied

Het plangebied is grofweg omsloten tussen de Bosdreef (S109) aan de noordzijde en noordwestzijde, de Kralingse Plaslaan aan de zuidzijde en de A16 aan de oostzijde.

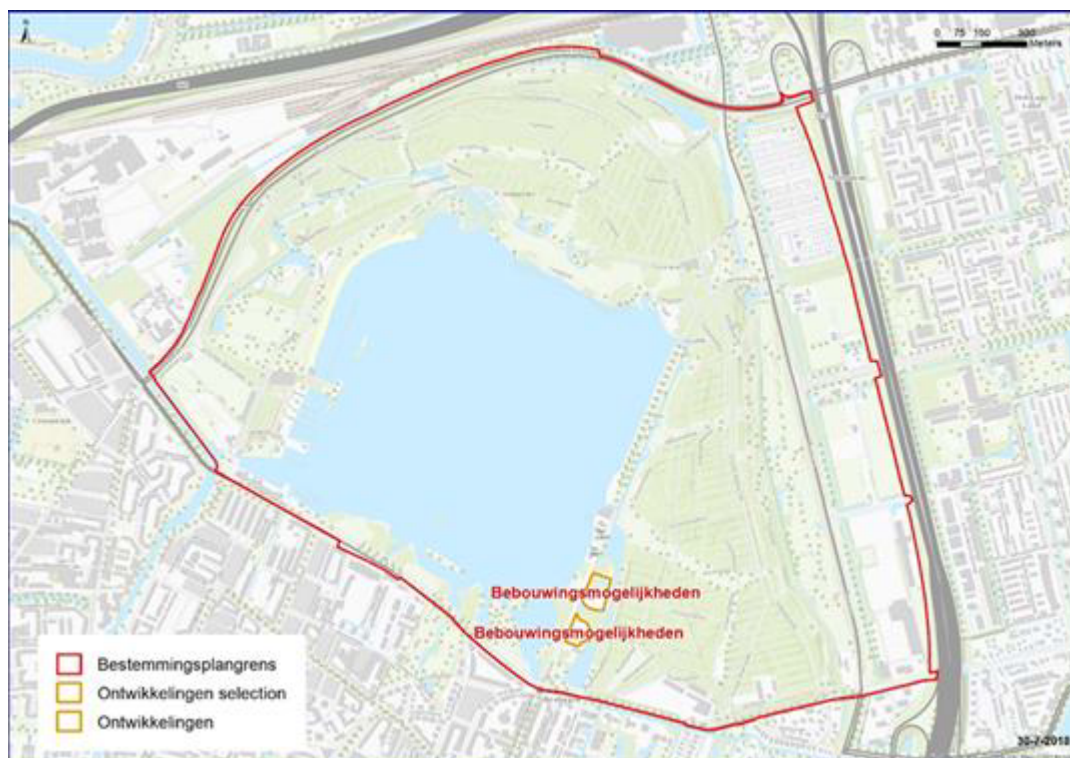

Afbeelding 1 : Het bestemmingsplangebied Kralingse Bos (rood omkaderd). Kaartbron: Google maps

2.2 Mogelijk gemaakte ontwikkelingen

Voor de in het plangebied aanwezige natuurwaarden zijn vooral fysieke ingrepen aan gebouwen en buitenruimte relevant. Het bestemmingsplan is hoofdzakelijk conserverend van aard. Alleen zullen de ongebruikte ontwikkelingsmogelijkheden uit het huidige bestemmingsplan overgenomen worden en waar nodig onderzocht op de milieuaspecten. Het gaat hier om twee locaties met bebouwingsmogelijkheden met een vrijstaande woning aan de Plaszoom.

Het betreft een consoliderend bestemmingsplan. Het plan kent geen ontwikkelingen in de ruimtelijke zin. In Afbeelding 2 is de locatie van de kavels met bebouwingsmogelijkheden weergegeven.

Afbeelding 2 : Het bestemmingsplangebied Kralingse Bos (rood omkaderd) met daarin de mogelijk gemaakte bebouwing. Kaartbron: Google maps

3. Wetgeving en beleid

3.1 Het bestemmingsplan en natuurwetgeving

Per 1 januari 2017 heeft de Wet natuurbescherming onder meer de Flora- en faunawet vervangen. Deze toets is geschreven op basis van de geldende wetgeving conform de Wet natuurbescherming.

De Wet natuurbescherming kent geen procedurele vereisten bij het opstellen van ruimtelijke plannen. In de toelichting van het bestemmingsplan dient te worden gemotiveerd dat het plan aanvaardbaar is vanuit het oogpunt van de Wet natuurbescherming. Het begrip 'aanvaardbaar' betekent dat bij de uitvoering van het plan een vrijstelling geldt of een ontheffing mogelijk is. Bij vaststelling van het (ontwerp) bestemmingsplan dient deze toetsing aan de Wet natuurbescherming en Natuurbeschermingswet dus afgerond te zijn.

Uitgebreid onderzoek naar flora en fauna wordt in dit stadium voor het bestemmingsplangebied niet noodzakelijk geacht. Bij ruimtelijke ontwikkelingen binnen een bestaande bestemming of bij een veranderende bestemming (bijvoorbeeld sloop/nieuwbouw of renovatie) dient tijdig voorafgaand aan de werkzaamheden nog wel flora- en faunaonderzoek te worden uitgevoerd naar de specifieke effecten van de betreffende ontwikkeling op potentieel aanwezige beschermde flora en fauna.

Afbeelding 3 : Natura- 2000 gebieden rondom het bestemmingsplangebied (rood omcirkeld). Weergegeven zijn de Natura- 2000 gebieden Oude Maas en Boezems Kinderdijk. Bron: AERIUS calculator

Het meest nabij gelegen Natura 2000-gebied zijn de Boezems Kinderdijk, op ca. 8,3 km afstand tot het bestemmingsplangebied. Zie ook Afbeelding 2. Natura 2000-gebieden met stikstofgevoelige habitats liggen op een afstand van tenminste 20 kilometer tot het bestemmingsplangebied (dit betreft het Krammer- Volkerak)¹. De wijzigingen in het bestemmingsplan hebben op voorhand geen negatief effect op de instandhoudingsdoelstellingen van dit Natura 2000 gebied.

3.2 Aanbevelingen vanuit wetgevend kader

Het is de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer om na te gaan in hoeverre nader onderzoek en/of een ontheffing noodzakelijk is bij nieuwe ontwikkelingen, zoals sloop en ingrijpende renovaties, maar ook bij wijzigingen in watergangen/partijen en het rooien van bomen en struiken. Dit dient voorafgaand aan de uitvoering te gebeuren en geldt bij alle ruimtelijke ontwikkelingen, ongeacht of deze binnen het bestemmingsplan mogelijk zijn. Mogelijk worden n.a.v. de voorgenomen ontwikkeling eisen gesteld aan de uitvoering en geldt een compensatieplicht. Het is aan te bevelen hier in een vroeg stadium rekening mee te houden.

¹ <https://calculator.aerius.nl/calculator/#>

Daarnaast geldt bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling altijd de zorgplicht conform de Wet natuurbescherming.

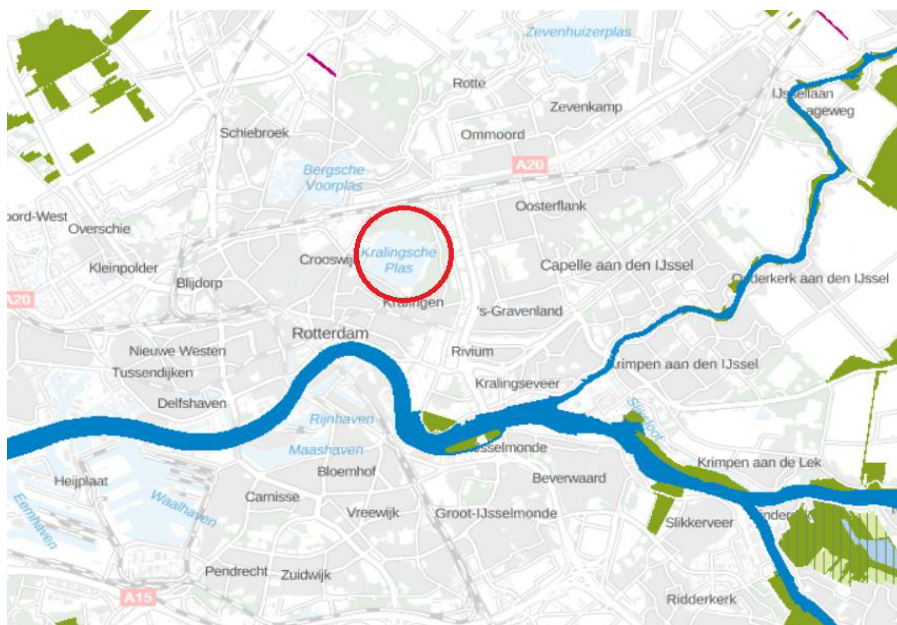
3.3 Natuurnetwerk Nederland (voormalige EHS en PEHS)

Het meest nabij gelegen onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is de Nieuwe Maas, op ca. 1,4 kilometer ten zuiden van het bestemmingsplangebied (blauw op Afbeelding 3). De Nieuwe Maas heeft als beheertype N02.01 Rivier.

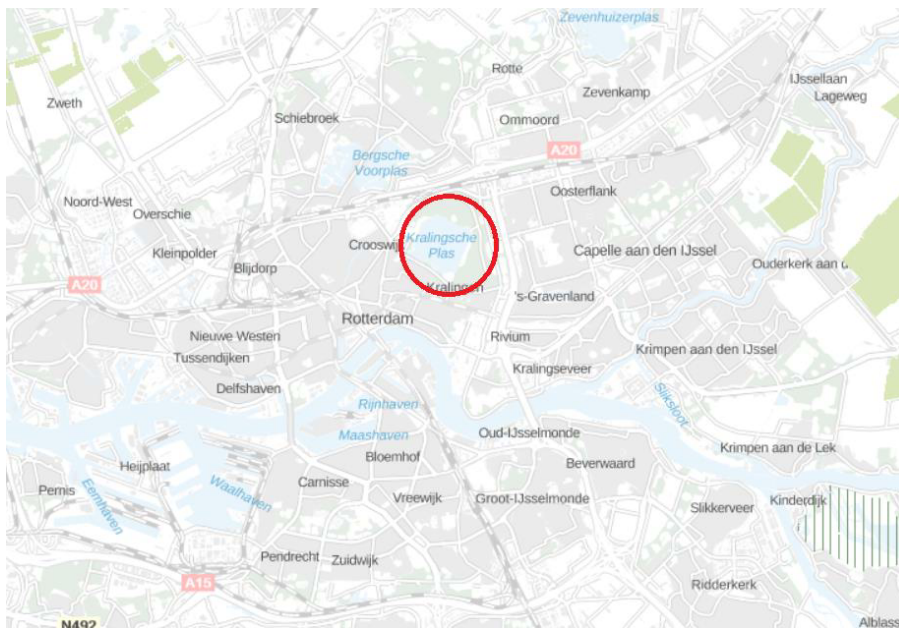
Het meest nabij gelegen Belangrijk Weidevogelgebied is de Polder Esse, op ca. 5,7 km ten oosten van het bestemmingsplangebied (lichtgroen op Afbeelding 4).

Het bestemmingsplan voorziet in de huidige vorm geen ontwikkelingen binnen NNN-gebieden en Belangrijke Weidevogelgebieden.

Derhalve treedt op voorhand geen negatief effect op de instandhoudingsdoelstellingen van deze gebieden.

Afbeelding 4 : NNN gebieden (donkergroen) in de omgeving van het bestemmingsplangebied Kralingse Bos (globaal rood omcirkeld).Bron: <http://pzh.b3p.nl/viewer/app/NNN>

Afbeelding 5 : Belangrijk weidevogelgebied (groen) in de omgeving van het bestemmingsplangebied Kralingse Bos (rood omcirkeld).Bron: <http://pzh.b3p.nl/viewer/app/NNN>

3.4 Rotterdamse Natuurkaart

Op 18 maart 2014 is door B&W de Rotterdamse Natuurkaart vastgesteld. In dit beleidsinstrument zijn de ambities van de gemeente Rotterdam op het gebied van de ecologie en natuur vastgelegd. Ingezet wordt op het verbinden van gebieden waar ecologische kwaliteit aanwezig is. In het kaartgedeelte van de Rotterdamse Natuurkaart (Afbeelding 5) is de ecologische structuur van de gemeente Rotterdam op hoofdlijnen weergegeven. De Natuurkaart is een instrument om ruimtelijke ontwikkelingen te ondersteunen. De kaart geeft kerngebieden waar hoge ecologische waarden aanwezig zijn of verwacht kunnen worden en de reeds aanwezige verbindingzones tussen deze kerngebieden en de verbindingzones met het Natuurnetwerk. De Rotterdamse Natuurkaart signaleert ook de knelpunten in de ecologische structuur. In de Rotterdamse Natuurkaart is geen verbinding gemaakt met het Rotterdamse duurzaamheidsbeleid.

Op deze natuurkaart is te zien dat Het Kralingse Bos in zijn geheel is verdeeld over verschillende typen kerngebieden. De Kralingse Plas is aangemerkt als "Plas". Het bos rondom de plas is aangemerkt als Parkbos met daar tussen kleine velden die zijn aangemerkt als "Groen Wijkdooradering". De watergang aan de zuidwest zijde van het gebied, parallel aan de Boezemlaan is aangemerkt als Waternetwerk. Overige elementen worden binnen het bestemmingsplangebied niet weergegeven.

Afbeelding 6 : Het bestemmingsplangebied Kralingse Bos (begrenzing met rode lijn gemarkeerd) met omliggende groene gebieden zoals opgenomen in de Natuurkaart Rotterdam. Bron: Natuurkaart Rotterdam

Kansen voor vergroting van de biodiversiteit zijn hier te vinden in:

- *Aanleg ecologische graslanden.* De velden die in het huidig gebruik worden beheerd als gazonbeheer kunnen extensiever worden beheerd. Deze extensief beheerde kruidenvelden kunnen bijdragen aan de verspreiding van soorten en dienen als foerageergebied.
- *Ecologische oeververbindingen.* Gedacht kan worden aan het realiseren van natuurvriendelijke oevers langs de Kralingse Plas. Hier zijn kansen aanwezig als groen verbindingsszone langs de oevers.

3.5 Rotterdams duurzaamheidsbeleid en ecologie

In het Programma Duurzaam 2015 – 2018 zijn 10 duurzaamheidsopgaven geformuleerd. Inzetten op vergroten van de biodiversiteit en ecologische robuustheid kan een positieve bijdrage leveren aan de volgende van deze duurzaamheidsopgaven:

- Bevorderen van duurzame gebiedsontwikkeling.
- Voorbereiden op de gevolgen van klimaatverandering.
- Groener maken van de stad.

Ecologische robuustheid kan een positieve bijdrage leveren aan deze thema's.

4. Beschrijving natuurwaarden in het bestemmingsplangebied

4.1 Algemene beschrijving

Het bestemmingsplangebied Kralingse Bos is aangelegd als recreatiebos rondom de toen al aanwezige Kralingse plas vanaf de jaren 20 van de 20^e eeuw. Het bestemmingsplangebied bestaat uit gevarieerd bos van verschillende leeftijden, de Kralingse plas, sportvelden en een stadstuin.

Bebouwing is binnen het bestemmingsplangebied in lage mate aanwezig in de vorm van bijgebouwen bij de sportvelden, twee molens, horecagelegenheden een sociëteit, gebouwen langs het hertenkamp en enkele kleinere gebouwen. De bebouwing is gevarieerd in bouwstijl en afkomstig uit verschillende perioden. De gebouwen bestaan uit steen of plaatmateriaal en hebben een dak met dakbedekking of dakpannen.

Het Kralingse Bos heeft een gevarieerd soortenbestand met uiteenlopende leeftijden. Grote delen loofbos met soorten als beuk, zomereik, esdoorn, gewone es, populier, haagbeuk en wilg worden afgewisseld met naaldbos en kleine open vlakken.

4.2 Eerder onderzoek

Binnen en grenzend aan het bestemmingsplangebied zijn de volgende onderzoeken bekend:

- BureauLWM. Quickscan flora en fauna Klimpark Kralingse Bos. 4 oktober 2012. De conclusies van deze quickscan zijn dat in het klimbos potenties aanwezig zijn voor vogels.
- Meurs, F.A. van & A. de Baerdemaeker, 2009 , Rosse vleermuizen in Rotterdam.
- S. Boekhout, 2009. Flora- en faunaonderzoek op en rondom de uit te breiden manege in het Kralingse Bos te Rotterdam. NWC, Dordrecht.

Geen andere (recente) onderzoeken zijn bekend.

4.3 Verkennend veldonderzoek

In opdracht van de Gemeente Rotterdam is door een deskundig ecooloog van Ecoresult B.V. op 26 september 2018 het bestemmingsplangebied globaal bekeken op aanwezigheid en potenties voor beschermde soorten en de algehele natuur kwaliteit en kwantiteit (zie bijlage 1 voor foto's). Het plangebied is, vanwege het niet kunnen betreden van particuliere terreinen en andere afgesloten terreinen, enkel vanaf de openbare weg bekeken. De bevindingen van dit veldbezoek komen terug in de algemene beschrijving in hoofdstuk 4.1. Daar waar het soort specifieke bevindingen betreft zijn deze additioneel opgenomen in de paragrafen van de natuurdatabase Rotterdam, 4.4.1 t/m 4.4.5.

4.4 Natuurdatabase Rotterdam, overige bronnen en verkennend veldonderzoek

Voor een verdere indicatie van natuurwaarden is gebruik gemaakt van de database Natuur op GISWEB en diverse onderzoeken die zijn uitgevoerd in het bestemmingsplangebied. Hierin zijn alle waarnemingen flora en fauna opgenomen binnen gemeente Rotterdam van de afgelopen

jaren (2008-2013). Uit de database blijkt dat binnen het bestemmingsplangebied onder de Wet natuurbescherming beschermde soorten zijn aangetroffen (zie komende paragrafen). Ook zijn grenzend aan het bestemmingsplan enkele beschermde soorten aangetroffen.

Behalve waarnemingen van in de Wet natuurbescherming beschermde soorten planten en dieren zijn in de natuurdatabase ook waarnemingen van rode lijst soorten opgenomen. Rode lijst soorten zijn niet strikt beschermd middels de Wet natuurbescherming. Het zijn soorten die in Nederland bedreigd zijn. Aanwezigheid van Rode lijst soorten zijn indicatief voor hogere natuurwaarden.

4.4.1 Soorten Vogelrichtlijn

4.4.1.1 Jaarrond beschermde nesten

In de natuurdatabase zijn in het bestemmingsplangebied waarnemingen van vogels met jaarrond beschermde nesten aanwezig. Dit betreft waarnemingen van Huismus, Sperwer, Havik, Buizerd, Ooievaar en Boomvalk. Van Huismus, Sperwer, Buizerd en Havik zijn waarnemingen van bezette voortplantingsplaatsen.

Het plangebied is geschikt voor vaste rust- en verblijfplaatsen van de gebouwbewonende Huismus. Met name rondom de manege en het hertenkamp is bebouwing en functioneel leefgebied aanwezig waar de soort gebruik van kan maken. Geschikte vaste rust- en verblijfplaatsen voor Ooievaar zijn aanwezig in de vorm van geplaatste nestpalen.

Voor overige vogels met jaarrond beschermde jaarrond beschermde vaste rust- en verblijfplaatsen en voortplantingsplaatsen in gebouwen is het plangebied ongeschikt. De bebouwing in het plangebied ligt te geïsoleerd en/of buiten het bekende verspreidingsgebied. Het bestemmingsplangebied is geschikt voor vogels met jaarrond beschermde nesten in bomen. Geschikt habitat voor soorten als Sperwer, Buizerd, Havik, Ransuil, Roek en Boomvalk is aanwezig in de vorm van de aaneengesloten bosgebieden rondom de Kralingse Plas.

4.4.1.2 Niet jaarrond beschermde nesten

In het plangebied is broedhabitat aangetroffen voor soorten waarvan de nesten niet jaarrond beschermd zijn. Deze zogeheten Categorie 5-soorten zijn wel jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen. In het bestemmingsplangebied kunnen soorten verwacht worden zoals Grote bonte specht, Groene specht, Bosuil, Spreeuw, Koolmees, Pimpelmees, Boomkruiper, Bonte vliegenvanger, Boomklever, Zwarte kraai, Ekster, Boerenwaluw en Blauwe reiger. Van Blauwe reiger is een kolonie bekend aan de oostzijde van het Kralingse Bos, tussen de Plaszoom en het Fazantenlaantje.

4.4.1.3 Algemene vogels

Naast deze soorten kunnen algemene water-, boom-, struweel- en gebouwbroedende vogelsoorten in het bestemmingsplangebied verwacht worden, zoals Meerkoet, Wilde eend, Turkse Tortel, Houtduif, Merel, verschillende soorten meeuwen, Gaai en Winterkoning.

4.4.2 Soorten Habitatrichtlijn

4.4.2.1 Vleermuizen

In de natuurdatabase zijn in het bestemmingsplangebied waarnemingen van vleermuizen bekend. Dit betreffen waarnemingen van de soorten Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Watervleermuis, Rosse vleermuis, Gewone grootoorvleermuis en Laatvlieger. Van Rosse vleermuis, Watervleermuis en Gewone grootoorvleermuis zijn in het plangebied zomer-, paar- en kraamverblijfplaatsen bekend². Verspreid door het Kralingse bos zijn bomen aanwezig met spechtengaten, rottingsholten of scheuren in de stam of uitstekende takken die door vleermuizen gebruikt kunnen worden. Het plangebied is geschikt voor zomer-, paar-, kraam- en winterverblijfplaats voor boombewonende vleermuizen. Van Gewone dwergvleermuis zijn waarnemingen van baltsende dieren rondom bebouwing bekend. Op basis van deze waarnemingen is het aannemelijk dat er paarverblijfplaatsen aanwezig zijn.

Naar verwachting vormen deze waarnemingen geen compleet beeld van de aanwezige populaties vleermuizen. Grote delen van het plangebied waar geschikt habitat aanwezig is zijn geen waarnemingen bekend. Daarnaast zijn de monitoringsonderzoeken reeds enkele jaren oud en kan de situatie zijn veranderd. Naast bovengenoemde soorten is het plangebied tevens potentieel geschikt voor de gebouwbewonende soorten Laatvlieger, Ruige dwergvleermuis en Kleine dwergvleermuis. Laatstgenoemde soort is zowel een boom- als gebouwbewoner en is in Nederland relatief zeldzaam en waarnemingen zijn schaars. Geschikt habitat voor vaste rust- en verblijfplaatsen van gebouwbewonende vleermuizen is aanwezig in de gebouwen verspreid door het plangebied. Verblijfplaatsen kunnen zich (onder andere) bevinden in de luchtsponw die toegankelijk is door open stootvoegen, in ventilatieroosters, in ruimten onder boeiboorden, achter raamluiken, onder het dakvlak, achter gevelplaten of onder metalen dakstrips. Nagenoeg alle in het plangebied aanwezige bebouwing heeft ten minste één van bovenstaande kenmerken waardoor deze potentieel geschikt is voor vaste rust- en verblijfplaatsen voor vleermuizen. Potenties zijn aanwezig voor de functies zomer-, paar-, kraam-, of winterverblijfplaats, laatstgenoemde functie voor solitaire dieren of kleine groepjes.

Functioneel leefgebied voor vleermuizen is in het hele plangebied aanwezig in de vorm van verschillende habitatten. Vleermuizen kunnen gebruik maken van bos, open velden, oeverzones en open water om te foerageren en als vliegroute. De bosgebieden met wandelpaden zijn onverlicht. Verlichting is enkel aanwezig langs de horecagelegenheden, autowegen, fietspaden en hoofdwandelpaden.

4.4.2.2 Grondgebonden zoogdieren

Het bestemmingsplangebied is ongeschikt voor vaste rust- en verblijfplaatsen van grondgebonden zoogdieren uit de Habitatrichtlijn, zoals Bever, Noordse woelmuis en Otter. Geschikt habitat voor deze soorten ontbreekt of het plangebied ligt buiten het natuurlijk verspreidingsgebied van deze soorten.

² Van Meurs, 2009

4.4.2.3 Reptielen en amfibieën

Het bestemmingsplangebied is ongeschikt voor habitatrichtlijnsoorten reptielen en amfibieën, zoals Rugstreeppad, Heikikker, Kamsalamander en Muurhagedis. Geschikt habitat voor deze soorten ontbreekt of het plangebied ligt buiten het natuurlijk verspreidingsgebied van deze soorten.

4.4.2.4 Vissen

Open water is verspreid aanwezig binnen het bestemmingsplangebied. Deze watergangen zijn ongeschikt voor vissen uit de Habitatrichtlijn (zoals Houting en Atlantische Steur).

4.4.2.5 Overige soortgroepen

Vaste rust- en verblijfplaatsen en voortplantingsplaatsen van overige habitatrichtlijnsoorten (zoals Rivierrombout, Gevlekte witsnuitlibel en Groene glazenmaker) worden op basis van habitatvereisten en bekende verspreidingsgegevens niet verwacht binnen het bestemmingsplangebied.

4.4.3 Nationaal beschermde soorten

4.4.3.1 Grondgebonden zoogdieren

De Steenmarter wordt sinds jaren waargenomen binnen Rotterdam. Verscheidene waarnemingen van steenmarter zijn bekend³. Vaste rust- en verblijfplaatsen zijn in het bestemmingsplangebied niet aangetroffen maar aanwezigheid kan niet worden uitgesloten. Vaste rust- en verblijfplaatsen kunnen zich bevinden in grotere grondholen, houtstapels, holle boomstronken, steenstapels of ruimten onder de fundering van aanwezige bebouwing. Het plangebied kan tevens worden gebruikt als functioneel leefgebied (jachtgebied).

In het bestemmingsplangebied kunnen verder Nationaal beschermde grondgebonden zoogdieren worden verwacht waarvoor in de provincie Zuid-Holland een vrijstelling geldt. Dit betreffen soorten als Egel, Konijn, Vos, Bunzing, Wezel en Hermelijn en verschillende soorten (spits)muizen. Geschikt habitat voor deze soorten is aanwezig in de groenstructuren langs de randen van het bestemmingsplangebied en groene achtertuinen.

4.4.3.2 Vissen

Open water is verspreid aanwezig binnen het bestemmingsplangebied. Deze watergangen zijn ongeschikt voor Nationaal beschermde soorten vissen. Beschermde vissen betreffen met name beekvissen, zee/brakwater vissen en Grote modderkruiper. Het plangebied ligt niet binnen het verspreidingsgebied van deze soorten.

4.4.3.3 Reptielen en amfibieën

In het bestemmingsplangebied kunnen nationaal beschermde amfibieën worden verwacht waarvoor in de provincie Zuid-Holland een vrijstelling geldt. Geschikt habitat is aanwezig voor soorten als Bruine kikker, Gewone pad, Kleine watersalamander, Meerkikker en Bastaardkikker.

³ <https://waarneming.nl/>

4.4.3.4 Planten

In het Kralingse Bos zijn op meerdere plekken stenen in de bodem, steenstapels of oude gebouwen aanwezig. Het plangebied biedt hierdoor geschikt leefgebied voor (beschermde) varens zoals Schubvaren en andere plantensoorten van stenige bodems.

Oude (kalkrijke) muren zijn aanwezig in de vorm van gevels en schoorstenen van naoorlogse bebouwing. Geschikt habitat is aanwezig voor muurplanten zoals Blaasvaren, Schubvaren en Muurbloem. Het plangebied is ongeschikt voor andere Nationaal beschermde vaatplanten.

4.4.3.5 Overige soortgroepen

Overige nationaal beschermde soorten worden op basis van habitatvereisten en bekende verspreidingsgegevens niet verwacht binnen het bestemmingsplangebied.

4.4.4 Aandachtssoorten

4.4.4.1 Vogels

Het plangebied is potentieel geschikt voor een grote verscheidenheid aan aandachtsoorten vogels. Een deel van deze vogels is jaarrond beschermd onder de Wet natuurbescherming (o.a. Sperwer, Huismus, Ransuil, Boomvalk, Ooievaar) of valt binnen categorie 5 vogelsoorten (o.a. Blauwe reiger, Bosuil, Groene specht, IJsvogel en Boerenzwaluw). De overige vogelsoorten betreffen algemene vogelsoorten.

4.4.4.2 Vissen

Open water is verspreid aanwezig binnen het bestemmingsplangebied. In deze wateren kunnen aandachtsoorten worden aangetroffen (Kleine modderkruiper, Bittervoorn en Vetje). Aanwezigheid van Kleine modderkruiper binnen het gebied is bekend.

4.4.4.3 Planten

Het plangebied is geschikt voor een verscheidenheid aan soorten vaatplanten zoals Blaasvaren, Schubvaren, Stijf hardgras en Dotterbloem.

4.4.4.4 Dagvlinders, libellen en juffers

Waarnemingen zijn bekend van de aandachtsoorten Kleine vuurvinder, Oranjetipje en Watersnuffel. Het plangebied is daarnaast potentieel geschikt voor (onder andere) de aandachtsoorten Groot dikkopje, Argusvlinder en Zwartsprietdikopje.

4.4.4.5 Overige soortgroepen

Overige aandachtsoorten worden op basis van habitatvereisten en bekende verspreidingsgegevens niet verwacht binnen het bestemmingsplangebied.

4.5 Zorgplicht

In het bestemmingsplangebied zijn Nationaal beschermde soorten te verwachten waarvoor in de provincie Zuid-Holland een vrijstelling geldt. Dit betreffen kleine zoogdieren (Konijn, Bunzing, Wezel, Hermelijn, Mol, Egel, Vos, diverse (spits)muizen) en algemene amfibieën (Gewone pad, Kleine watersalamander, Meerkikker, Bastaardkikker en Bruine kikker). Voor deze soorten geldt de Zorgplicht van de Wet natuurbescherming. Deze zorgplicht houdt in dat men bij

werkzaamheden met mogelijk negatief effect op planten en dieren, maatregelen dient te nemen (binnen wat redelijkerwijs van men verwacht kan worden) om onnodige schade aan planten of dieren te voorkomen⁴.

⁴ Ministerie van Economische zaken (2016) Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen

5. Gevolgen voor natuurgebieden en flora en fauna

5.1 Beschermd en waardevolle natuurgebieden

Het bestemmingsplangebied maakt geen deel uit van een Natura 2000-gebied, het Natuurnetwerk Nederland en Belangrijke weidevogelgebieden. Het bestemmingsplan voorziet niet in ontwikkelingen die impact zullen hebben op het Natuurnetwerk Nederland en Belangrijke weidevogelgebieden, vanwege de afstand tussen het bestemmingsplangebied en deze gebieden. Significant negatieve invloed op Natura 2000-gebied als gevolg van het nieuwe bestemmingsplan zijn uitgesloten. De in het bestemmingsplan mogelijk gemaakte activiteiten hebben geen negatief effect op de instandhoudingsdoelstellingen van deze en andere Natura 2000 gebieden. Significant negatieve invloed op het Natuurnetwerk Nederland of Belangrijke weidevogelgebieden als gevolg van het nieuwe bestemmingsplan zijn op basis van de afstand en de aanwezigheid van woonwijken en wegen tussen het bestemmingsplangebied en deze natuurgebieden uitgesloten.

5.2 Ontwikkelingen binnen bestaande bestemmingen in het kader van beschermde soorten

De effecten op in het plangebied aanwezige beschermde flora en fauna door toekomstige, nu nog niet voorziene ruimtelijke ingrepen die passen binnen de bestemmingen dienen, voorafgaand aan de uitvoering van die werkzaamheden, getoetst te worden. Hierbij is te denken aan sloopwerkzaamheden, werkzaamheden aan watergangen, werkzaamheden aan bebouwing, herinrichting van het plangebied, kap van bomen of het herinrichten van de groenstructuren. In hoofdstuk 4 wordt inzicht gegeven in (potentieel) aanwezige beschermde Habitatrichtlijnsoorten en Vogelrichtlijnsoorten en de Aandachtssoorten.

5.3 Door het bestemmingsplan mogelijk te maken ontwikkelingen

5.3.1 Locatie 1 – Plaszoom 9

Locatie 1 betreft het terrein van de Plaszoom 9. Dit betreft een perceel met een vrijstaand huis en ten noorden een stuk bos. Aan de oostzijde van de woning is een open tuin aanwezig.

De bebouwing is potentieel geschikt voor vaste rust- en verblijfplaatsen en voortplantingsplaatsen van gebouwbewonende vleermuizen en huismus. In de aan de bebouwing grenzend tuin en overig groen is potentieel geschikt functioneel leefgebied voor huismus aanwezig. In het binnen de perceelgrens gelegen bosgebied (ten noorden van de woning) is een kolonie blauwe reigers aanwezig. Tevens is potentie aanwezig voor vaste rust- en verblijfplaatsen van boombewonende vogels met jaarrond beschermde nesten zoals ransuil, sperwer, buizerd, havik en boomvalk. Aanwezigheid van voor boombewonende vleermuizen geschikte holten en scheuren is niet uitgesloten.

Negatieve effecten door werkzaamheden zijn op voorhand niet uitgesloten. De bouw van een vrijstaande woning kan voor verstoring van de aanwezige reigerkolonie zorgen. Indien bomen gekapt dienen te worden kunnen vaste rust- en verblijfplaatsen van boombewonende vleermuizen en vogels met jaarrond beschermde nesten in bomen worden weggenomen. Een

nadere ecologisch toetsing aan de op dat moment vigerende natuurwetgeving is nodig alvorens met de (her-) ontwikkeling kan worden aangevangen.

5.3.2 Locatie 2 – Plaszoom 1

Locatie 2 betreft het terrein van de Plaszoom 1. Dit betreft een perceel met een vrijstaand woonhuis omsloten door bos. Aan de zuidzijde van de woning is een open tuin aanwezig. De bebouwing is potentieel geschikt voor vaste rust- en verblijfplaatsen en voortplantingsplaatsen van gebouwbewonende vleermuizen. Aanwezigheid van gebouwbewonende vogels is uitgesloten wegens het ontbreken van een dakpannen daken/of geschikte holten in de bebouwing. Potentie is aanwezig voor vaste rust- en verblijfplaatsen van boombewonende vogels met jaarrond beschermde nesten zoals ransuil, sperwer, buizerd, havik en boomvalk. Aanwezigheid van voor boombewonende vleermuizen geschikte holten en scheuren is niet uitgesloten. Negatieve effecten door werkzaamheden zijn op voorhand niet uitgesloten. De bouw van een vrijstaande woning kan een verstorend effect hebben op potentieel aanwezige boombewonende vleermuizen en/of vogels met jaarrond beschermde nesten in bomen. Indien bomen gekapt dienen te worden kunnen vaste rust- en verblijfplaatsen van boombewonende vleermuizen en vogels met jaarrond beschermde nesten in bomen worden weggenomen. Een nadere ecologisch toetsing aan de op dat moment vigerende natuurwetgeving is nodig alvorens met de (her-) ontwikkeling kan worden aangevangen.

6. Kansen door de ontwikkelingen

6.1 Duurzaamheid

Aan de duurzaamheidsopgaven uit het Programma Duurzaam kan vanuit ecologie op de volgende manier een bijdrage worden geleverd:

- Voorbereiden op de gevolgen van klimaatverandering. Groene gebieden zoals het Kralingse Bos spelen een grote rol bij het tegengaan van de effecten van klimaatverandering. Het bos zorgt voor schuduwwerking en daardoor verkoeling van de lucht. Door het bladerdek worden fijnstof en andere atmosferische depositie neergeslagen. Loofbos filtert verschillende stoffen uit de lucht zoals koolstofdioxide en stikstofdioxide. Het Kralingse Bos vervult tevens een functie als wateropslag bij heftige regen.
- Bij een grotere stedelijke biodiversiteit neemt de kans op plagen of ziekten door de verandering van het klimaat af omdat het ecologisch systeem beter gebufferd is tegen schommelingen. Goede ecologische verbindingen zijn daarom van belang zodat soorten bij klimaatverandering kunnen migreren naar andere plekken in de stad. Bij het ontbreken van ecologische verbindingen kunnen soorten uit het stedelijke ecosysteem verdwijnen omdat ze geen nieuwe biotoop kunnen bereiken.

6.2 Vergroten biodiversiteit

Het Kralingse bos heeft een hoge biodiversiteit aan soorten vanwege de afwisseling tussen verschillende typen bos, open landschap en water. Om de biodiversiteit verder te vergroten kunnen een aantal maatregelen worden getroffen. Het aanbod van nestkasten voor vogels en vleermuizen kan worden verhoogd om bovenop de al bestaande natuurlijke boomholten en aanwezige nestkasten nog meer geschikte plekken aan te bieden. Verspreid over het gebied kunnen insectenhôtels worden aangebracht. Ook kan een deel van de velden waar gazonbeheer wordt toegepast extensiever beheerd worden of worden ingezaaid als insecten strook met bloemen ten gunste van fauna en vegetaties. Langs de plas kan de oever verder verflauwd worden wat kansen biedt voor uitbreiding van oevervegetatie en een groen lint langs de oever vormt.

7. Conclusies en aanbevelingen

- In het bestemmingsplangebied zijn potenties voor gebouwbewonende vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten aanwezig, te weten Huismus, Gierzwaluw en Ooievaar.
- In het bestemmingsplangebied zijn potenties voor boombewonende vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten aanwezig, te weten Sperwer, Buizerd, Boomvalk, Havik, Roek en Ransuil.
- Het gebied is geschikt voor de habitatrichtlijnsoorten Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Kleine dwergvleermuis, Laatvlieger, Rosse vleermuis, Gewone grootoorvleermuis en Watervleermuis.
- Het plangebied is geschikt voor nestplaatsen en als functionele leefomgeving voor vogels met niet jaarrond beschermde nesten en algemene broedvogels.
- Het vaststellen van het bestemmingsplan heeft geen invloed op het Natuurnetwerk Nederland en Beschermde weidevogelgebieden vanwege de grote afstand tussen het bestemmingsplangebied en deze gebieden.
- Het vaststellen van het bestemmingsplan heeft geen invloed op het Natuurnetwerk Nederland nabij het plangebied en nabijgelegen Natura 2000 gebieden, vanwege de grote afstand tussen het bestemmingsplangebied en deze gebieden.
- Indien ontwikkelingen worden voorzien die afwijken van het bestemmingsplan dient het effect hiervan op beschermde en waardevolle gebieden en beschermde en aandachtsoorten te worden onderzocht en getoetst.
- Ontwikkelingen die binnen bestaande bestemmingen plaats vinden dienen op projectniveau getoetst te worden aan de relevante natuurwetgeving.
- Kansen voor natuur liggen met name bij het ontwikkelen van natuurvriendelijke oevers, ecologisch beheerde bermen en het extensiever beheren van huidig gazonbeheer.
- Het bestemmingsplan, met inbegrip van bovenstaande, is 'aanvaardbaar' vanuit het oogpunt van de Wet natuurbescherming.

Literatuurlijst

Literatuur:

- 1) Anon., 2010. Bestemmingsplan Kralingse Bos. dS+V. Ruimtelijke Ordening, Team Bestemmingsplannen. Gemeente Rotterdam, Rotterdam.
- 2) Anon., 2010. Bestemmingsplan Manege Kralingse Bos. dS+V. Ruimtelijke Ordening, Team Bestemmingsplannen. Gemeente Rotterdam, Rotterdam.
- 3) Anon., 2014. Uitvoeringsprogramma Natuurkaart Rotterdam, december 2014.
- 4) Anon., 2018. Startnotitie Bestemmingsplan 'Kralingse Bos', 19-06-18. Rotterdam
- 5) S. Boekhout, 2009. Flora- en faunaonderzoek op en rondom de uit te breiden manege in het Kralingse Bos te Rotterdam. NWC, Dordrecht
- 6) Van Meurs, F.A. & de Baerdemaeker, a. 2009. Rosse vleermuizen in Rotterdam. Straatgras, Rotterdam

Internetsites:

- <https://calculator.aerius.nl/calculator/#>
- www.gis.rotterdam.nl/gisweb2
- <http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/googlemapszoek2.aspx>
- <http://rotterdam.maps.arcgis.com/apps/Viewer/index.html?appid=a04fcc63c77945c7b8d207ecd0b2fa5e>
- http://pzh.b3p.nl/viewer/app/Natura_2000
- <http://pzh.b3p.nl/viewer/app/NNN>
- <https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/duurzaam/>
- <https://www.verspreidingsatlas.nl/>
- <http://wilde-planten.nl/>
- <http://ravon.nl/>
- <https://www.sovon.nl>
- <https://www.vlinderstichting.nl/>
- <http://www.zoogdiervereniging.nl/>

Bijlage 1: Foto's bestemmingsplangebied

Gazonbeheer aan de westzijde van het Kralingse Bos. K. van Veen | Ecoresult B.V.

Vleermuiskast aan boom. K. van Veen | Ecoresult B.V.

Liggend dood hout. K. van Veen | Ecoresult B.V.

Ondiepe watergang met submerse begroeiing. K. van Veen | Ecoresult B.V.

Bebouwing met dakpannen daken geschikt voor Huismus en gebouwbewonende vleermuizen. K. van Veen | Ecoresult B.V.

Bijlage 2: Wetgevende kaders

Wet natuurbescherming

Per 1 januari 2017 is de Wet natuurbescherming (Wnb) van kracht. Deze nieuwe wet is een vervanging en samenbundeling van drie voorgaande wetten; de Natuurbeschermingswet 1998, de Boswet en de Flora- en Faunawet⁵. Tevens heeft er een decentralisatie van het bevoegd gezag plaatsgevonden: per 1 januari 2017 zijn de provincies verantwoordelijk voor de vergunningen en ontheffingen. De Wnb is op te delen in grofweg drie delen:

Bescherming van gebieden

De Wnb richt zich met de bescherming van natuurgebieden uitsluitend op Natura 2000-gebieden. Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden. In Natura 2000-gebieden worden bepaalde diersoorten en hun natuurlijke leefomgeving beschermd om de biodiversiteit te behouden. Invloeden (ook van buitenaf) mogen deze instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar brengen.

Bescherming van soorten

⁵ www.rvo.nl

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn § 3.1 Wnb	Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn § 3.2 Wnb	Beschermingsregime Nationaal beschermd soorten (andere soorten) § 3.3 Wnb
Art 3.1 lid 1 Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	Art 3.5 lid 1 Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.	Art 3.10 lid 1a Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen.
Art 3.1 lid 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernietigen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.	Art 3.5 lid 4 Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernietigen.	Art 3.10 lid 1b Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernietigen.
Art 3.1 lid 3 Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben.	Art 3.5 lid 3 Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernietigen of te rapen.	Niet van toepassing
Art 3.1 lid 4 en lid 5 Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.	Art 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren.	Niet van toepassing
Niet van toepassing	Art 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernietigen.	Art 3.10 lid 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernietigen.

Tabel 1: Soortenbescherming en verbodshenalingen volgens de Wnb

De Wnb onderscheidt drie verschillende beschermingsregimes, met elk hun eigen verbodsbepalingen (zie tabel 1). De eerste twee categorieën zijn gebaseerd op de door de Europese Unie opgestelde Vogelrichtlijn (uit 1979) en de Habitatrichtlijn (uit 1992). Het derde beschermingsregime betreft soorten die niet op Europees niveau beschermd zijn, maar wel op landelijk niveau: de Nationaal beschermde soorten (in de wet aangeduid als “andere soorten”). Als bevoegd gezag heeft iedere afzonderlijke provincie (een aantal) algemene soorten uit deze derde categorie vrijgesteld van ontheffingsplicht. Wel geldt altijd voor alle soorten de algemene zorgplicht. Deze zorgplicht houdt in dat men bij werkzaamheden met mogelijk negatief effect op

planten en dieren, maatregelen dient te nemen (binnen wat redelijkerwijs van men verwacht kan worden) om onnodige schade aan planten of dieren te voorkomen⁶.

Bescherming van houtopstanden

De bescherming van houtopstanden betreft voornamelijk een voortzetting van de Boswet en richt zich op de instandhouding van het bosareaal. Bij houtopstanden groter dan 10 are of 20 rijbomen en gelegen buiten de bebouwde kom geldt een meldplicht, herplantplicht en mogelijke oplegging van een kapverbod. In deze natuurtoets blijft de bescherming van houtopstanden buiten beschouwing.

Zorgplicht

Naast verbodsbepalingen geldt de zorgplicht ten aanzien van alle in het wild levende dieren en planten en hun leefomgeving. De Wet natuurbescherming formuleert de algemene zorgplicht als volgt (artikel 1.11):

- Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving;
- Deze zorg houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken;
- De zorgplicht is altijd, voor iedereen en in alle gevallen van toepassing.

⁶ Ministerie van Economische zaken (2016) Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen